aptiktas vienas išskleistas degintinis kapas be įkapių.

Pilkapis Nr. 5 (63) buvęs apie 12 m skersmens. Rasti 2 degintiniai kapai. Viename jų buvo geležinė diržo sagtis, kitas - be įkapių.

Tyrinėjant pilkapius, rasta ir atsitiktinių radinių: titnago skelčių, pavienių grublėtų puodų šukių. Tyrinėjimų metu D. Brazaitis atnešė geležinę ylą, apsilydžiusį žalvario gabalėlį, 2 lipdytas puodo šukes. Radiniai rasti prieš tyrinėjimus apardyto pilkapio vietoje (jo liekanas 1987 m. ištyrė MMT).

Pagal rastus dirbinius pilkapius tenka datuoti V-VII a.

Eugenijus Svetikas

DZIRMIŠKIŲ PILKAPIAI

Dzirmiškių (Dirmiškių) kaimas yra 15 km į pietvakarius nuo Alytaus ir7km į pietryčius nuo Miroslavo, "Obeliios" kolūkio miške. Kaime yra du archeologiniai paminklai: piliakalnis ir pilkapynas.

Pilkapynas yra Dzirmiškių girininkijos, Dzirmiškių miško 45 kvartalo krašte, apie 250 m į pietvakarius nuo Antano Bieliūno sodybos ir apie 300 m į šiaurės vakarus nuo piliakalnio. Pilkapių sampilus sudaro žemos, įvairaus dydžio akmenų krūsnys, sukrautos ant žemės paviršiaus.

1983 m. Alytaus kraštotyros muziejus sudarė preliminarinį pilkapyno situacijos planą ir bandė kasinėti vieną pilkapį, o 1988 m. pradėjo sistemingus šio paminklo tyrimus - ištyre pilkapį Nr. 2. 1989 m. tyrimai buvo tęsiami Lietuvos archeologijos draugijos. Ištirtas pilkapis Nr. 3 ir pradėtas tirti apie 100 m ilgio ir 2-3 m pločio akmenų pylimas (ištirta 200 m^2).

Pilkapis Nr. 2 buvo taisyklingo apskritimo formos, 16 m skersmens ir 1-1,45 m aukščio. Nukasus 0,15-

0,25 m storio sluoksnį, pradėjo ryškėti akmenų vainikas su trimis netvarkingais priestatais (1-asis pietvakarinėje dalyje, 2-asis pietryčiuose, 3-asis - rytuose) ir apie 8 m skersmens netaisyklingas akmenų grindinys-krūsnis sampilo centre. Tarp vainiko ir centre esančios krūsnies pastebimas 2-3 m pločio tarpas be akmenų. Nukasus 0,45 m storio sluoksnį, atidengta didesnė krūsnies dalis. Likusioje sampilo dalyje iki pagrindo akmenų neaptikta. Šią apie 1 m storio sampilo dalį sudarė priemolio su priesmėliu sluoksnis. Galutinai atidengtas 15-16 m skersmens akmenų vainikas bei jo priestatai. Kai kur vainiką sudaro tik viena eilė akmenų, kitur - netvarkinga 1,5-2 m pločio akmenų juosta.

Vainiko priestatai - beveik keturkampiai akmenų grindiniai vainiko išorėje. Pietvakarinės dalies priestatas 3,2x3,3 m dydžio, sukrautas iš įvairaus dydžio akmenų. Po akmenimis nejudintas gruntas. Pietrytinės dalies priestatas 2,4x2,0 m dydžio. Šių priestatų paskirtis lieka neaiški.

Kapas. Pilkapio viduryje 1,5 m gylyje nuo sampilo viršaus, buvo 2,5 m ilgio (ŠV-PR) ir 1,2 m pločio (ŠV-PV) akmenų grindinys, o po juo pradėjo ryškėti galais į šiaurę ir pietus 2,6 m ilgio ir 1,4 m pločio kapo duobė. Jos dugnas yra nuo sampilo viršaus 2,1 m, nuo pagrindo 0,6 m gylyje. Kapo duobė pilna permaišyto balsvai pilko smėlio ir tamsiai rusvo priemolio. Duobės sampilo viršuje (1,7 m gylis) įmesta akmenų. Išsemiant duobės sampilą, 1,8 m gylyje aptiktas vienas rankos kaulas, o apie 10 cm giliau - kaukolės dalys. 2 m gylyje aptikti mirusiojo dubens ir kojų kaulai, kurie gulėjo anatomine tvarka, t.y. kojos ištiestos taip, kaip būna, kai mirusysis guldomas į kapą aukštielninkas. 5 cm žemiau negu dubens kaulai aptiktas dar vienas rankos kaulas, kuris gulėjęs 25 cm giliau po kaukolės dalimis. Mirusysis buvęs palaidotas galva į šiaurę. Tačiau jo kaukolė ir vienas rankos kaulas aptikti ne pirminėje vietoje (kaukolės apačia - 19 cm virš duobės dugno, guli maždaug ties alkūnės vieta, tik 25 cm nuo dešiniojo

šlaunikaulio galo). Pagal lyties ir amžiaus diagnostiką, pilkapyje palaidotas 12-18 metų paauglys. Kapo duobės kraštuose padėti akmenys, galvūgalio srityje, dešinėje ir kairėje pusėje - po du; dar du - kojūgalio dešinėje puseje.

Įkapės. Kairėje galvūgalio pusėje (pagal tariamą pirminę kaukolės vietą) - duobės šiaurės rytų kampe stovėjo juodas, nugludintu paviršiumi molinis puodelis. 13 cm nuo puodelio, kojūgalio link - geležinio ietigalio su užbarzdomis smaigalys (ietigalio ilgis - 12 cm). Ietigalis guli kiek įstrižai. Atrodytų, kad ietis buvo padėta mirusiajam prie kairiojo šono. Prie pėdų išliko du geležiniai pentinai su buoželėmis lankelio galuose. Kairės kojos pentinas - prie pat blauzdikaulio galo, spygliu liečia blauzdikaulį, dešinės kojos pentino lankelis įtrūkęs, guli ties blauzdikaulio viduriu.

Pilkapis Nr. 3. Yra apie 45 m į pietryčius nuo pilkapio Nr. 2, taisyklingo apskritimo formos, 7,5-8 m skersmens, iki 0,4 m aukščio. Nuėmus akmenų sampilą, išryškėjo stambių akmenų vainikas, centre atidengtas stačiakampis 220 cm (pietūs-šiaurė) x 100 cm (rytai-vakarai) dydžio akmenų grindinys. Žemė tarp akmenų sumaišyta su angliais ir degėsiais. Kapo duobė tarp akmenų grindinio neišryškėjo. Eilėmis nuimant grindinį, išaiškėjo, kad duobė užversta akmenimis beveik iki dugno. 0,7 m gylyje nuo sampilo viršaus aptiktas kapas.

Kapas. Mirusiojo griaučiai neišliko. Pastebėta tiktai sunykusių kojų kaulų kontūrai, pagal kuriuos nustatyta, kad mirusysis buvo palaidotas galva į šiaurę. Spėjamos galvos vietos kairėje padėtas įmovinis rombo formos plunksna ietigalis (ietigalio ilgis - 22 cm, įmova 9 cm; pagal V. Kazakevičiaus tipologiją - tai 1:2 tipas, ietigaliai su trumpa ir plačia plunksna). Vienoje linijoje su ietigaliu, apie 20 cm kojūgalio link gulėjo įtveriamo peilio smaigalys (peilio ilgis - 27 cm). Ties kairės kojos pėda rastas tokio pat tipo geležinis pentinas, kaip ir pilkapyje Nr. 2. Dešinės kojos pentinas visiškai sunykęs, pastebėti tiktai jo pėdsakai.

Pylimas iš akmenų yra 30-41 m į vakarus-šiaurės vakarus nuo pilkapio Nr. 2, eina iš pietų į šiaurę, pastebimas ilgis - apie 100 m, plotis 2-3 m, aukštis - iki 0,5 m. Pradėta tirti jo pietinė dalis - 5x10 m dydžio plotais. Ištirta 40 m ilgio pylimo dalis, po akmenimis aptikta nejudinta žemė. Jo paskirtis lieka neaiški.

Kapų chronologija. Kapų radiniai: ietigaliai, peilis puodas ir pentiniai - daiktai, kurie dar neturi tvirtai nustatytos tikslios chronologijos. Ji dar sąlygiškai plati. Juodam gludintu paviršiumi puodeliui analogų Lietuvos archeologijos medžiagoje nėra. Pagal V. Kazakevičiaus atliktus tipologinius tyrimus, ietigaliai su užbarzdomis (VII įmovinių ietigalių tipas) yra gana įvairūs ir nevienalaikiai. Rytų ir Centrinėje Europoje jie naudoti iki III-IV m.e.a., o Lietuvoje jie datuojami IV-VII a. Įmovinis ietigalis rombo formos plunksna iš pilkapio Nr. 3 priskirtinas I tipo 2 potipiui, kuris Lietuvoje datuojamas IV a. pabaiga - V-VI a. Geležiniai pentinai su buoželėmis lankelio galuose datuojami senojo geležies amžiaus C periodo pabaiga (220 m.e.m. - D periodo pirmąja puse (350-400 m. e.m.). Taigi susumavę duomenis apie įkapių chronologiją, kapus galime priskirti tik senojo geležies amžiaus antrajai pusei, t.y. III-IV m.e.a. Tokiam datavimui neprieštarauja ir laidosena - Užnemunėje iki IV a. antrosios pusės mirusieji dažniausiai laidoti nedeginti.

Povilas Tebelškis

BERČIŪNŲ PILKAPIAI

Berčiūnų pilkapiai (AR-723) yra Panevėžio rajono ir apylinkės Berčiūnų kaime, dešiniajame Nevėžio krante esančiame pušyne ir iš dalies pievoje, kartais dar vadinami gretimų Maletiškio, Nausodės,